

NEDEPENDANTA E NE FREQUA REVU-EDITURO IDOZA

Ta revu-edituro es
tote libera,
Do vu povez kopiar,
parte o tote,
forsan difuzar ol,
sen ke la redaktero
impedez lo,

Quo es Gazuyi?

Gazuyi es certe la nomo di ta nova edituro plena de Ido~linguo quan me fabrikas por mea plezuro e, forsan, por ta di kelk altra Ido-lektanti.

Ma anke es la transporto en la alfabeto Idala di la vorto *Francuaza °gazouilli, qua es la kantado di uceleti. Do agreabla kozo, por ti qui prizas la kanti di la uceli.

Me quik darfas explikar du punti ek la ante-lasta frazo.

Vu vidas un rondeto avan °gazouilli. Es nur sistemo da me por dicar a vu ke la vorto quan me skribas pos ta cirkleto ne es vorto di la linguo Ido, en ta kazo vorto *Francuaza. Ta lasta vorto es la duesma punto anuncita. Me uzos ulafoye nova e personala sufijo «uaz» pri la nomi di la lingui ; unesme nam me trovas nelogika, en Ido tante logikoza, uzar formo adjektivala po substantivo ; duesme nam la sistemo por nomizar la populi e la lingui es un ek la tre rara defektoza punti di la linguo Ido quan on darfus plubonigar e regulizar balde (me parolas de reguli, ne de kelka vorti male o eroroze selektita, qui esas certe tro, ma ne tre multa),

Pri ta revu-edituro, ol publikigesos kande ol publikigesos!

Forsan plura °opus-i en la sama monato, o nur un en un yaro. To nur dependas de mea bonvolo.

Pri ta numero Zero qua es nur prototipo, me uzas texti ja publikigita hike o ibe. Ma se me duros en ta aktivado, me skribos certe nova texti e tradukos diversa verki.

Lenadi Moucina

Somario

Quo es Gazuyi ?

Algebro di la logiko

°Duende

Matematiko

La Repentitino

Klara Fonto

Sufijo « uaz »

La Algebro di la Logiko

da louis COUTURAT

Unesma edituro 1905

Tradukata aden Idologu
da Lenadi Moucina 2009/2011

=====

La Algebro di la Logiko *paragrafi 1, 2 ed 3.*

***

1. Introdukto.

La Algebro di la Logiko fondesis da Georges Boole (1815-1864), developesis e perfektigesis da Ernst Schröder (1841-1902). La legi fundamentala di ta kalkulo inventesabis por esprimi la principii di la rezono, la "legi di la pensado" ; ma on povas konsiderar ta kalkulo segun punto de vido pure formala, quan es olta di Matematiki, kom un Algebro apogata sur ula principii arbitriale pozata. To es questiono filozofala de savar se, ed quante, ta kalkulo konkordas a la operaci reala di la spirito, ed es apta por traduktar o mem remplasar la rezono ; ni ne devas traktar ol hike. La valoro formala di ta kalkulo e lua intereso por la matematikisto esas absolute nedependanta de la interpreto qua on donas a ol ed de la apliko quon povas facar a logikala problemi. Per nur un vorto, ni expozos, ne quale Logiko, ma quale Algebro.

2. La du interpreti de kalkulo logika.

Presentas mem cirkonstanco partiku-lara interesanta : la Algebro di quan on traktas, povas relatar, en Logiko ipsa, a du interpreti distingata, di qui la paraleleso es quaze perfekta, segun ke la literi reprezentas koncepti o propozi. Sen dubito, on povas, kun Boole e Schröder, reduktar ta du interpreti a un sola, konsiderante la koncepti, de unesma parto, e la propozi de altra parto, kom korespondante a ensembli o klasi : koncepto determinas la ensemblo de objekti a qua ol aplikas su (e quan on nomigas en Logiko lua extenso) : propozo determinas la ensemblo de la kazi o tempo-instanti ube o kande ol es vera (e ke on povas per analogo, nomigar anke lua extenso) ; e lor la kalkuli de koncepti o olta de la propozi es reduktita en nur un, la kalkulo de klasi , o ankor, quale Leibniz dicis, teorio di toto e parto, di kontenuo e kontenajo.

Tamen, fakte, la kalkulo de koncepti e olta de propozi prezentas, quale on vidos lo, irga divergi qui impedas de identigar komplete, de vido-punto di la formo, e konseque de retro-dukta a la sola "kalkulo de kazi". To, do facas, reale, tri kalkuli diferanta, o en la parti qua es komuna, tri interpreti diversa de un sola kalkulo. Quo qua esus, la lektanto ne devus obliviar ke la valoro logika e la kateniguro dedukta di la formuli ne dependas de la interpreti quin on donus a oli, e, por faciligar ta necesa abstrakto, ni sorgoze facos pre-irar irga frazi interpretanta per la signi "I.K" (Interpreto Konceptala) e "I.P" (Interpreto Propozala). Ta interpreti utilesos nur por facar la formuli komprenebla, e donar a li la klareso e la evidenteso intuiciva, ma nule por justifikar oli ; e on povos supresar li sen nocar a la rigoro logika di la sistemo.

Por prejudikar nula interpreto, ni dicis ke la literi reprezentas termini : ta termini povos esar, segun kazi, koncepti o propozi. Ni uzos la vorto termino nur segun lua senco logika. Por indikar la "termini" di sumo , ni uzos la vorto "sumando"¹, por ne kunfundar la senco logikala e la senco matematikala di ca vorto. Un termino povos esar tam bone faktoro kam sumando.

3. Relato de inkluzo.

- La Algebro di la Logiko, quale omna teorio deduktiva, povas establisesar sur diversa sistemi de principii²; ni selektos olta ek ta sistemi qua maxim proximigas su de la expozuro da Schröder e de la interpreto logika kustumala.

La relato fundamentala di ta kalkulo es la relato binara (kun 2 termini) qua nomigesas inkluzo (pri la klasi), subsumo (pri koncepti) o impliko (pri propozi). Ni adoptos la unesma nomo, kom esante neutra inter la du propozicioni logika. ; e ni prezentos ta relato per la signo $<$, nam ol havas proprietesi formala analoga a ti di la relato matematika $<$ (plu mikra kam) o plu exakte $\leq$ [noto : la signo $<$ sur la signo $=$], notinde olta de ne esar simetra. Pro ta analogo, Schroöder prezentis ta relato per la signo ϵ , quan ni ne adoptos nam lu es kompleksa, kontree ke la relata de inkluzo es simpla.

En la sistemo de principii quan ni adoptas, ta

1- noto da la traduktero : la vorto *sumando esas ne-oficala vorto en Idologu, ma anke en Franca la vorto uzita da Couturat esas ne oficiala! On ne mem trovas en lua Internaciona Matematikal Lexiko, la vorti "sommande".]

2- Vidar Huntington, *Sets of independant postulates for the Algebra of Logic*, ap. *Transactions of the American mathematical Society*, t. V, 1904, p.288-309.

relato es nocio unesma, e konseque nedefinebla. La explikaji qui sequos ne havas kom skopo de definar ol, ma nur indikar lua senco en irgu ek la du interpreti.

I.K. : La relat $a < b$, ube a e b indikas koncepti, signifikas ke la koncepto a es subsumata sub la koncepto b, to dicesar ke es speco po la genro b. Segun la vidapunto di la extenso, ol signifikas ke la klaso di a es kontenata en olta di b o es parto de ol ; o, plu kurte, ke "irga a es b". Segun vidapunto di la kompreno, ol signifikas ke la koncepto b es kontenata en la koncepto a, o es parto di ol, ke, konseque, la karaktero a implikas o efektigas la karaktero b. Exemplo : "omna homo es mortigiva" ; " Qua dicas homo dicas mortigiva" ; o simple, : "homo, do mortigiva".

I.P. : la relato $a < b$, ube a ed b indikas propozi, signifikas ke la propozo a implikas o efektigas la propozo b, to quan on expresas ofte per ta judiko hipotezala : "Se a es vera, b es vera" ; o per : "a implikas b" ; o plu simple per : "a do b". On vidas ke en la du interpreti la relato $<$ povas tradukesar aproxime per do.

Remarko . - Quala qua es la interpreto de termini a e b, un relato quala ke " $a < b$ " es prepozito.

Konseque, kande un relato $<$ havas kom membri du relato simila (o mem nur un), lu ne povas recevar altro kam la interpreto propozala, dicesar lu povas signifika nur impliko.

On nomizas propozo primara irga relato di qua la membri esas termini simpla (literi) ; propozo sekundara irga propozo di qua la membri esas propozi primara ; ed cetere.

On vidas per to, ja nun, ke la interpreto propozala es plu homogena kam la altra, nam nur ta permisas donar sama senco a la kopulo $<$ en la propozi sekundara.

*

Louis Couturat

°Duende

da Federiko Garcia LORKA

La texto di la parolado da Federico Garcia Lorca, es tradukita segun la versiono quan facis Christopher Maurer (Alianza, Madrid, 1984) helpe la du versioni konocita, la manuskribito ed la mashine skribito da la sekretario di la autoro.

Me hezitis pri la adapto en Idolinguo de la vorto Hispana °duende. Forsan on povis krear la vorto "duendo", e do la adjektivi "duenda", la adverbi "duende" e mem la verbo "duendar". Ma me preferis ne chanjar la origina vorto, nam ol ne havas vere sencio exter la kulturo Hispana.

On donas hike la texto ipsa sen la noti. Ma la texto kompleta povas deskargesor de ret-situi quale :

<http://www.scribd.com/doc/32476942/duende>

***

LUDO E TEORIO DI LA °DUENDE

da **Federico Garcia Lorca**
{Federiko Garcia Lorca}

Tradukita de Hispania linguo da Lenadi Mouchina

Parolado pronuncita da la autoro
en Buenos-aires e Montevideo
dum la yari 1933 ed 1934

****

Siorini, Sioruli

Gazuyi n°o

Depos la yaro 1918 kande me eniris la Lojeyo di la Studenti di Madrid, til 1928 kande me livis ol, finita mea lerni de Filosofio e Literaturo, me audis en ta rafinata salono, ube iris por korektigar lua frivoleso di plajo franca, la olda aristokraturo Hispana, aproxime mil publika diskursi.

Kun dezire de aero e suno, ma tante enoyis, ke ekirante me sentis kuvertata per lejera cindro quaze balde konvertonta en pipro de iracigo.

Ne. Me ne volas ke eniros la salono ta terorebla burdono di la enoyo qua agulizas irga kapi per filo tenua de sonjo e pozas en la okuli di la audanti un grupeto de pinti di pingli.

De maniero simpla, segun la registro en quan mea voco poeta ne havas lumo ek ligno, nek sinui di la cikuto, nek mutoni qui quik esas kulteli ek ironio, me iras vidar se povas donar simpla leciono pri la spirito okulta di la doloroza Hispania.

Lu qua es en la pelo di tauro extensata inter Jùcar{Jukar}, Guadalfeo, Sil o Pisuerga (me ne volas citar la riveri komparante a la ondi kolora krinaro di leono qui agitas la Plata), on audas dicar kun mezurata frequenco : "To es °duende". Manuel Torres, granda artisto di la popolo Andaluzana, dicis a ulu qua kantabis : "Tu havas voco, tu savas la stili, ma nultempe triumfos nam tu ne havas °duende."

En omna Andaluzia, roko di Jaen o heliko di Cadiz (Kadis) on parolas konstante pri la °duende ed on deskovras lu per maniero efikanta kande olu aparas. La marvela kantero El Lebrijano, kreinto de la Deblo, dicis : "Dii dum me kantas kun °duende, nulu povas plus kam me" ; la olda dansistino Gitana La Malena klameskis ula dio audante plear da Brailowsky fragmento da Bach: "Ole! to havas °duende!" ma elu enoyis kun Gluck e kun Brahms e kun Darius Milhaud ; e Manuel Torres, la homo de maxim kulturo en la sango quan me konocis, dicis, audante da Falla ipsa lua "Nokturno di Generalife", ta splendida frazo: "Irgo qua havas soni nigra havas °duende". E ne esas vereso plu granda.

Ta soni nigra esas la misterio, la radiki qui klovageskas su en la slamo, quon irgu konocas, quon irgu ne savas, ma de ube venas a ni lo quo es substantivo en la arto. Soni nigra dicis la homo di la popolo di Hispania, e juntas Goethe qua definis la °duende parolante pri Paganini, dicante ; "Povo misteriozo quan irgu sentas e quan nula filozofisto explikas".

Do tale, la °duende es povo e ne verko, es luktar e ne pensar. Me ipsa audis dicar da olda maestro gitarista: "la °duende ne es en la guturo; la °duende acensas interne, depos plando di la pedi". Es dicar, ne dependas de doti, ma de vera stilo de vivar; es dicar,

de sango; es dicar, de oldega kulturo e, samatempe, de kreato en akto.

Ta "povo misterioza quan irgi sentas e quan nula filozofio explikas" es, fine, la spirito di la tero, la °duende ipsa qua incendias la kordio di Nietzsche, qua lo serchis en lua formi extera sur la ponto Rialto o en la muziko da Bizet, sen renkontrar lu e sen savar ke la °duende quan ilu persequis, saltabis de la misterii Greka a la danserini di Kadis o a la Dionisiala krio egorjata di la segediyo* da Silverio. Tale do, me ne volas ke irgu konfundas la °duende kun la demono teologiala di la dubito, a qua Luther, kun sento Bakala, lansis botelo de inko en Nuremberg, nek kun la diablo katolika, destruktanta e pok inteligenta, qua travestias su en hundino por enirar la kuventi, nek kun la simio parolanta quan gardas kun su la Malgesi di Cervantes, en la Komedio de la jaluzeso e la foresti di Ardenia.

Ne. La °duende pri quan me parolas, obskura e shanceligata, es decendanto di ta gayega demono di Sokrates, marmoro e salo, qua indignigata skrachas lu dum la dio kande lu prenis la cikuto, e de la altra melankoliika demoneto di Descartes {Dekart}, mikra mandelo verda, qua, saturita de cirkli e linei, ekiras en la canala-stradi por audar kantar la grandi maristi nebuloza.

Irga homo, irga artisto nomesas sive Nietzsche o Cezanne, irga skalo qua klimas en la turmo de lua perfekteso es po la preco di la lukto kun lua °duende, ma nek kun sua angelo, quale on dicis, nek kun sua muzo. On bezonas facar ta dicerno, fundamenta por la radiko di la verko.

La angelo guidas e donacas quale Santa Rafael, defensas e protektas quale Santa Mikel, anuncas e avertas quale Santa Gabriel. La angelo dazlas, ma flugas sur la kapo di homo, esas supere, ek-varsas lua graco, e la homo sen mem esforco realigas sua verko o sua simpatiko o sua dansado. La angelo di la voyo di Damask e lu qua eniras tra la streta fenestreto di Asis, o lu qua sequas la pasi di Heinrich Suso, imperas e ne es moyeno de opozar su a lua lumi, pro quo lu agitas lua ali ek stalo en la cirkumi di la predestinato.

La muzo diktas e ye kelka okazioni suflas. Elu povas sat poke, nam lu es ja fora e tante teda (me ipsa vidis lu dufoye), ke on necesis pozar en lu mikordio ek marmoro. La poeti de muzo audas voci e ne savas de ube, ma esas da la muzo qua eksuflas li e kelkafoye lin devoras, quale eventis a Apollinaire {Apoliner}, granda poeto destruktita da la hororebla muzo kun ta qua la angela e divina Rousseau portret-piktabis lu. La muzo vekigas la inteligenteso, adporto peizaji de koloni e falsa sapor de lauri, e la

inteligenteso es multafoye la enemigo di la poezio, nam limitigas tro, pro quo acensas la poeto sur trono ye akuta aristi, e igas obliviar a lu ke quik formiki povus manjar lu o ke povus faltar en la kapo granda langusto de arseno, kontre ta quan povas nulo la muzi qui esas en la monokli o en la rozi de tibia laka di la mikra salono.

Angelo e muzo venas de exter ; la angelo donas lumi e la muzo formi. (Hesiodus lernis da oli.) Pano ek oro o plisato de tuniko, la poeto recevas normi en lua bosketo de lauri. Kontraste, la °duende, on devas vekigar lu en la lasta chambri di la sango. E forjetar la angelo, e donar un pedo-frapo a la muzo, e perdar la pavoro pri la rideto de violo qua exhalas la poezio di la yarcento XVIII e pri la granda teleskopo ube dormas la muzo en lua lensi, malada de limiti. La vera lukto es kun la °duende.

On konocas la voyi por serchar Deo. Depos la modo barbara di la ermito a la modo subtila di la mistiko. Per turmo quale Santa Teresa, o per tri voyi quale Santa Johannes di la Kruco. E quankam ni devas klamar per voco di Isai : " Vere tu es celato Deo", finege Deo komendas a ta qua serchas lu, lua unesma dorni faira.

Por serchar la °duende, ne havas mapi nek exercado. On nur savas ke lu brulas la sango quale pomado ek vitrini, ke exhaustas, ke forjetas omne la dolca geometrio lernita, ke ruptas la stili, ke prenas apogo en la dolor homala qua ne havas konsolaco, ke igas ke Goya, maestro ye la grizi, ye la arjentei e ye la pinki di la maxim bona pikto Angla, piktas per la genui y la pugni ye hororebla nigri ek bitumo; o nudigas Sioro Cinto Verdaguer en la koldeso di la Pirinei, o duktas Jorge Manrique a esperar la morto en la dezerto di Ocaña {Okanya}, o vestizas per verda frako di akrobato la korpo delikata di Rimbaud, o metas okuli de fisho mortinta a la komto di Lautreamont dum la auroro di bulvardo.

La grandi artisti di la sud di Hispania, gitani o flamenkeri, qui kantas, qui dansas o pleas, savas ke nula emoco es posibla sen la arivado di la °duende. Li trompas la homi e povas donar la sento di duende sen havar lo, quale trompas ni irga dio autori o pikteri o literaturisti ye modeo sen °duende. Ma suficas fixeskar su momente, e ne lasar su ekportesar da la indiferanteso, por deskovrar la trompo e igar fugeskar li kun lia grosiera artificio.

Ulafoye, la kanterino Andaluza Pastor Pavon, la Kindino di le Peines, ombroza genio Hispana, equivalanta en kapableso de fantazio ye Goya o ye Rafael El Gallo, kantis en taverno di Kadis. Elu pleis per sua voco de ombro, per sua voco ek stano fuzata, per sua voco kovrata de muski, e intrikis olu en la

hararo o trempis olu en manzanilio o perdis lu en labirinti obskura e forega. Ma nulo; esis neutila. La audanti duris mut-esar.

Ibe esis Ignacio Espeleta, bela quale tortugo Romana, a qua on demandis ulafoye : "Pro quo vu ne laboras?" e lu, kun rideto digna de Argentonius, respondis ;" Qua maniere me laborus, se me es de Kadis?".

Ibe esis Elvira la Varma, aristokrata putano di Sevilla {Seviya}, decendantanto direkta de Soledad Vargas, qua dum la yaro 30 ne volis spozigar un Rothschild, nam ilu ne egalas elu pri la sango. Ibe esis le Floridas, quin on kredas buchisti, ma en realeso esas sacerdoti depos yarmili, qui duras sakrifikante tauri en Gerion, e en angulo esis la grav-impresanta bovedukisto °don Pablo Murube kun lua aspekto de masko Kretana. Pastora Pavon finis kantar en medio silenca. Nur, e per sarkasmo, mikrega homo, un inter ta hometi qui quik ekiras la boteli de brandio, dicis tre nelaute: ""Vivez Paris!", quale on dicus:" Hike ne importas a ni, nek la fakultati, nek la tekniko, nek la maestreso, importas a ni altra kozo."

Lore la Kindino di le Peines staceskis quale folino, kurvigata same plorantino di mezepoko, e drinkis en nur un guturedo un granda glasedo de anis-liquoro semblante fairo, e risideskas por kantar sen voco, sen aleno, sen nuanci, la guturo flamoza, ma ... kun °duende. Elu sucesabis mortigar la eshafodigajo di la kansono por lasar la plaso a un °duende furiozo ed devastanta, amiko di la venti charjata de sablo, qua facis ke la audanti laceris lua vesti, quaze kun la sama ritmo qua facis ke la Nigri Antilana di la rito Lukumi ruptez le lia, pelotigata avan la imajo di Santa Barbara.

La Kindino di le Peines devabis lacerar lua voco pro quo savis ke audis elu personi delikata qui ne volis formi, ma medulo di formi, muziko pura kun la korpo reduktata por povar suspensesar en la airo. Elu devis povrigar su de fakultati e sekureso ; es dicar, lu devis forigar lua muzo e restar sen protekto, por ke lua °duende venez e degnez luktar sen armi. E quale lu kantis! Lua voco ne plu ludis, lua voco esis ondi de sango, digna pro lua doloro e lua sincereso de apertar su quale manuo de dek fingri sur la pedi klovagita, ma pleno de burasko, di un Kristo da Juan di Juni.

La arivado di la °duende, supozas sempre chanjo radikala en omna formi. Sur anciena programo, donas senci de fresheso tote needita, kun qualeso de rozo recente kreata, de miraklo, qui parvenas a produktar entuziasmo quaze religiala. En tota la muziko Araba, dansado, kansono o elegio, la arivado di la °duende salutesas per energioza

"Alla! Alla!", "Deo! Deo!", tan proxima de la "Ole!" di la *korido de tauri, quin nulu savas se samesas, e en irga kanti di la sudo di Hispania la aparo di la °duende es sequata da sincera krei de "Vivez Deo!", profunda, homala, tenera krio di komuniko kun Deo per moyeno di la kin sensi, helpe da la °duende qua agitas la voco e la korpo di la danserini, eskapo reala e poeziala ek ta mondo, tan pura quale la sucesita da la rarega poeto di la XVII, Pedro Soto di Rojas, tra sep gardini, o la di Johannes Klimako por un tremanta skalo de plori.

Nature, kande ta eskapo es obtenata, omni sentas olua efekti ; la iniciato, vidante qualamaniere la stilo vinkas materio povra, e la ignoranto, en la ne-savas-quo di autentika emoco. Yari ante nun, en konkurso de dansado di Jerez di la Frontiero ekportis la premio oldino qua evis okadek yari kontre bela mulieri e kindi kun tayo ek aquo, per nur acensar la brakii, erektar la kapo, e donar frapo per la pedo sur la estradeto ; ma en la asemblo de muzi e de angeli qui esas ibe, beleso de formi e beleso de rideti, devis ganar e ganis ula °duende mortanta, qua reptabis lua ali de kulteli oxidigata sur la sulo.

Irga arti esas kapabla de °duende, ma ube trovas maxim prato, quale es naturala, es en la muziko, en la dansado, e en la poezio parolanta, ti qui necesas korpo vivanta qua interpretas, nam esas formi qui naskas e mortas ye modo perpetua e erektas lia konturi sur prezento exakta. Multafoye la °duende di muzikero pasas a la °duende di la interpretero e altrafoye, kande el muzikero o la poeto ne es tala, la °duende di la interpretero, e to es interesanta, kreas nova marvelo qua havas en la semblo, nulo plus, la formo primitiva. Tale la kazo di la °duend-oza Eleonora Duse, qua serchis verki faliata por igar li triumfar helpe lo quan elu inventis, o la kazo di Paganini, explikita da Goethe, qua igis audar melodii profunda depos vera vulgaraji, la kazo di la delicoza puerino di la Puerto di Santa-Maria quan me ipsa vidis kantar e dansar la hororozo kupletto Italiana "O Mari!" kun ritmi, kun silenci, e un intenco qui facis de la pakotilio Italiana un zefira serpento de oro purega.

Lo quo eventas es ke, efektive, on renkontras kelka kozi nova qui ne havas punto komuna kun lo anterioro, es ke on pozas sango viva e cienco sur korpi vakua de ekspreso.

Irga arti, e anke la landi, havas apteso por la °duende, por angelo e muzo, e tale Germania havas, kun kelka ecepti, muzo, e Italia havas permanente angelo, Hispania es omnatempe movata da la °duende. Kom lando de muziko e dansado milyarevata ube la °duende presas citroni frue matine, e kom lando de morto. Kom landi apertata a

la morto.

En irga lando la morto es fino. Lu venas e on klozas la kurteni. En Hispania ne. En Hispania on acensas li. Multa personi vivas inter muri til la dio di lua morto ed on ekiras li ye la suno. Mortinto es plu vivanta kom mortinto ke en irga loko en la mondo : lua profilo vundas quale la akuto di razilo. La espritago pri la morto o la kontemplado silence esas familiara a la Hispani. Depos la Sonjo di la kadavri da Quevedo, e depos la Marbella di XVII yarcento, mortinta dum parturo en la mezo di la voyo, qua dicis :

La sango di mea internaji
es kuvrante la kavalo ;
la pati di tua kavalo
jetas fairo de gudro.

°°° *La sangre de mis entrañas
cubriendo el caballo està;
las patas de tu caballo
echan fuego de alquitràn*

a la yunulo di Salamanka, recente mortigita da tauro,
qua klamis:

Amiki, me esas mortanta
amiki, me esas tre mala.
Tri tuki havas en korpo
e kun ta quan me pozas li es quar

°°° *Amigos, que yo me muero;
amigos, yo estoy muy malo,
Tres pañuelos tengo dentro
y este que meto son quatro*

havas balustrada ek flori de salpetro ube aparas populo de kontempleri de la morto, verso da Jeremius en la maxim richa latero, o kun cipreso odoranta en la latero maxim lirika, tamen un lando ube la maxim importanta ek omni havas lastega valoro metalala di morto.

La chazublo e la roto di la charioto e la kultelo e la barbi pikoza di la pastori e la luno senpeligata e la mushi e la mur-armori humida e la demolisuri e la santi kovrata per dentelo e la kalko e la lineo vundanta de avantekti e belvederi, havas en Hispania mikrega herbi de morto, aluni e voci perceptebla da spirito alertema, qui plenigas nia memoro per la aero rigida di nia propra transiro. Ne es kazualeso omna arto Hispaniana ligata kun nia tero, plena de karduni e stoni definitiva, ne es exemplo soligata la lamento da Pleberio o la dansi da la maestro Josef Maria di Valdivielso, ne es hazardo se inter la balado

Europana on detachas ta amorato Hispana:

Se tu esas mea bela amiko,
pro quo tu ne regardas me?
Okuli per qui me regardas tu
a la ombro me donis li
Se tu esas mea bela amiko,
pro quo tu ne kisas me?
Labii per qui me kisas tu
al montaro me donis li.
Se tu esas mea bela amiko,
pro quo tu ne embracas me?
Brakii per qui me embracis tu
per vermi me kovris li.

°°° *Se tu eres mi linda amiga,
como no me miras, di?
Ojos con que te miraba
a la sombra se los, di?
Si tu eres mi linda amiga,
como tu ne me besas, di?
Labios con que te besaba
a la sierra de los di,
Si tu eres mi linda amiga,
como no me abrasas, di?
Brazos con que te abrazaba
de gusanos los cubri,*

- nek es stranja ke en la albi di nia poezio lirika sonis ta kansono :

Interne la gardeno de frukti
me mortos.
Interne la gardeno
men li mortigos.
Me, me iris, mea matro,
la rozi kolar,
Esos la morto
interne la gardeno.
Me, me iris mea matro,
la rozi sekar
esos la morto
en la rozeyo.
Interne la gardeno
me mortos,
interne la roseyo
men li mortigos.

°°° *Dentro del vergel
morire,
Dentro del rosal
matar me han,*

*Yo me iba, mi madre,
las rosas coger,
hallara la muerte
dentro del vergel,
Yo me iba, mi madre,
las rosas cortar
hallara la muerte
dentro del rosal,
Dentro del vergel,
morire,
dentro del rosal
matar me han*

La kapi koldigita da la luno quin piktis Zurbaràn, lo flava butrea e lo flava fulmina da El Greco {La Greko}, la naraco da la Patro Siguenza, la tota verko da Goya, la absido di la kirko di El Escorial {La Eskorial}, la tota skulto poli-kolorigata, la kripto di la domo dukala di Osuna, la morto kun gitaro di la kapelo di la Benavente en Medina di Rioseco {Rioseko}, equivalas, en la alta kulturo, a la pilgrimo di Santa Andres di Teixido, ube la mortinti havas plaso en la procesiono, a la kanti por mortinti quin kantas la mulieri di Asturii kun lanterni plena de flami en la nokto di novembro, a la kanto e dansado di la Sibilo en la Katedrali di Mayorka e Toledo, a la obskuro "In record" da Tortosa, ed a la nekontebla riti di la Venerdio Santa, qui quale la kulturega festo di la tauri, formigas la triumfo populara di la morto Hispana. En la mondo, nur Mexikia povas tenar la manuo ye mea lando.

Kande la muzo vidas venir la morto, lu klozas la pordo o erekta soklo, o promenar urno, e skribas epitafo per manuo ek cero, ma balde riiras arozar lauri, kun silenco qua vacilas inter du brizi. Sube la arko mutilita di la Odo, lu juntas kun sento funerala la flori exakta quin piktis la Italiani di la yarcento XV e advokas la fidela hanulo di Lukrecius por ke lu pavorigas la ombra ne previdata.

Kande lu vidas venir la morto, la angelo flugas lente en cirkli e texas per lakrimi ek glacio e narcisi la elegio quan ni vidis tremar en la manui di Keats {Kits}, ed en ti di Bécquer {Bekker}, e en ti di Juan Ramon Jimenez. Ma, quala teroro! ta di la angelo se sentus un araneo, tante mikrega qua esus, sur lua tenera pedi pinka!

Opoze, la °duende ne venas se lu ne vidas la posibleso di la morto, se ne havas la certeso ke lu ocilos ta branchi quin irgi portadas, e quin on ne povas, e ke on jame povos konsolacar.

Per la ideo, per la sono, per la gesti, la °duende prizas la bordi di la puteo en sincera lukto kun la

kreanto. Angelo e muzo eskapas su, kun violono o kompas, e la °duende vundas, ed esas en ta kuraco di ta vunduro qua jame klozasas, ke es lo stranja, lo inventata di la verko da homo.

La vertuo magia di la poemo konsistas en esar sempre °enduend-igata por baptar per aqua obskura irgi qui regardas, nam kun °duende es plu facila amar, komprenar, ed es certa de esor amata, esor komprenata, e ta lukto por la ekspreso e por la komuniko de la ekspreso aquiras kelkafoye en poezio karaktero mortala.

Memorez la kazo di la flamenkemega e °duend-oza Santa Teresia, flamenka nek pro dominir tauro furiozo e donir tri pasi splendida, quon elu facis, nek pro laudar su pri sua beleso, koram Santa Johanes di la Mizero, nek pro frapir la vango di la Nuncio di Lua Santeso, ma pro esar un ek la poka kreiti di qui la °duende (ne lua angelo, nam la angelo atakas nultempe) traboras per dardo, serchante elun mortigar, nam elu raptis lua lasta sekreti, la ponto frajila qua unionas la kin sensi kun ta centro di karno vivaca, di maro vivaca, di Amoro liberigita di la Tempo.

Bravega vinkanto di la °duende, kontree Filipus di Austria, qua, dezirigante serchar la muzo ed angelo en la teologio e la astronomia, raptesis da la °duende di la pasioni kolda en la konstrukto di La Eskorial, ube la geometrio es apud la sonjo, ed ube la °duende prenas masko di muzo por eterne punisar la granda Rejo.

Ni dicabis ke la °duende amas la bordo di la vunduro e proximeskas la loki ube la formi fuzezas en suflo surpasante lua expresi videbla.

En Hispania (quale en la landi di Oriento ube dansado es ekspreso religiala) la °duende havas prato sen limiti sur la korpi di la danserini di Kadis, laudata da Marcialus, sur la pektori di ti qui kantas, laudata da Juvenal, es en omna liturgia di la tauri, autentika dramato religiala, ube, sama maniere kam en la meso, on adoras e sakrifikas un deo.

Semblas quale se omna °duende di mondo klasiko amasigas su en ta perfekta festo, proba di la kulturo e di la granda sentebleso di un populo qua deskovras en la homo ilua maximbona iraci, ilua maximbona bili, ed ilua maximbona lakrimi. Nek dum la dansado Hispana, nek dum la korido de tauri, irgu distraktas su; la °duende asumas dolorigar, per moyeno di la dramato sur la formi vivanta, e preparas la skali por eskapo ek la realeso cirkumanta.

La °duende laboras sur la korpo di la danserino quale la airo sur la sablo. Konvertas kun magia povo puerinon bela en paraliziko di la luno, o plenigas de pinkaji adolecanta oldegon rogizata qua mendikas en la vino-drinkaji; de hararo lu naskigas la odoro di

portuo nokturno ed en irga momento operacas sur la brakii, per expresi qui esas la matro di la dansado di omna tempi.

Ma itero es neposibla. To es tre interesanta de sublineizar lo. La °duende ne iteras same, quale ne iteras same le formi di la maro dum la burasko.

En la korido de tauri, lu aquiras lua acenti maxim impresanta, nam tenas ke luktar de un latero kontre la morto, qua povas destruktar lu, e de altra latero, kontre la geometrio, bazo fundamenta di la festo taurala.

La tauro havas sua orbito, la taureero havas la sua, ed inter orbito ed orbito, existas punto de danjero ube esas la somito di ta terorebla ludo.

On povas tenar la muletao kun sua muzo y kun sua angelo la banderiyeri e konocesar kom bona taureero, ma dum la laboro per mantelo, koram tauro ancor neta de vundi ed ye la momento di mortagar, on bezonas helpo da la °duende por atingar la klefo di la vereso taurala.

La taureero qua pavorigas la spektantaro en la areno per lua temereso ne taureas, ma es en ta projekto ridinda, quan povas atingar irga homo, de pariar lua vivo; opozite la taureero mordata da la °duende donas leciono de muziko Pithagorala e igas obliviar ke lu jetas konstante lua kordio sur la korni.

Lagartijo per lua °duende Romana, Joselito per lua °duende Juda, Belmonte per lua °duende baroka, e Cagancho (Kagancho) per lua °duende Gitana docas depos la krepuskulo di la areno, a poeti, pikteri e muzikeri, quar granda voyi di la tradico di Hispania.

Hispania es la unika lando ube la morto es la spektaklo nacionala, ube la morto pleas longa klarioni dum la arivo di la printempi, e di qua arto es sempre guvernata da °duende akuta qua donas a lu lua difero e lua qualeso di invento.

La °duende qua plenas de sango, unesmafoye en la skulto, la vangii di la santi da el Maestro Mateo di Kompostela, es la sama qua igas jemar Santa Johanes di la Kruco o brular nimfi nuda en soneti religiala da Lope.

La °duende qua levas la turmo di Sahagun o laboras briki varmoza en Calatayud {Kalatayud} o Teruel, es la sama qua ruptas la nubi da La Greko e igas forkurar per pedofrapi la jendarmi da Quevedo e chimeri da Goya.

Kande pluvus, lu montras Velasquez, °duend-ema dop lua grizi monarkiala; kande nivas, iga ekirar Herrera nuda por demonstrar ke la koldezo ne mortigas; kande brulas, pozas Berrugete en lua flami, ed igas inventar da ilu nova spaco por la skulto.

La muzo di Góngora e la angelo di Garcilaso devas laxigar la girlando ek lauri kande pasas la °duende di Santa Johanes di la Kruco, kande

La cervo vundita
en la kolino aparas.

°°° *El ciervo vulnerado*
por el otero asomas

La muzo di Gonzalo di Berceo e la angelo di la archi-sacerdoto di Hita devas eskartar su por lasar la paso a Jorge Manrique kande lu arivas vundata ye morto an la pordi di la kastelo di Belmonte. La muzo di Gregorio Hernandez e la angelo di Jose di Mora devas for-irar por ke tra-iras la °duende qua ploras lakrimi ek sango di Mena, e la °duende kun kapo di tauro Asiriano di Martinez Montañes {Montanyes}; quale la melankoliika muzo di Katalunia e la angelo humida di Galicia devas vidar, kun amoza astono, la °duende di Kastilia, tante fora di la pano varma e de la dolcega bovini, qua pasas kun normi de cielo balayata e de teri sika.

°Duende di Quevedo e °duende di Cervantes, unu per verda anemoni ek fosfo ed altru per flori di gipso de Ruidera, kronigas la retablo di la °duende di Hispania.

Irga arto havas, quale es natura, °duende de modo e de formo diferanta, ma omni juntas radiki en un punto, de ube spricas la soni nigra di Manuel Torres, materio lasta e fondo komuna ne kontrolebla e shanceliganta, de ligno, sono, telo, y vorti. Soni nigra dop qui esas en tenera intimeso la vulkani, la formiki, la zefiri, e la granda nokto, zonizante la tayo per la Voyo Laktea.

Siorini e Sioruli : me erektis tri arki, e per manuo nehabila, me pozis en li la muzo, la angelo e la °duende.

La muzo permanas quieta; elu povas havar la tuniko ye mikra plisati o la okuli di la bovo qua regardas Pompei, o la nazigo ye quar lateri quale lua granda amiko Picasso piktis lu. La angelo povas agitar hari da Antonello di Mesina, tuniko da Lippi, e violino da Massolino o da Rousseau.#

La °duende... Ube es la °duende? Tra la arko vakua pasas aero mentala qua suflas insistante sur la kapi di la mortinti, serchante nova peizaji ed acenti ignorata; aero kun odoro di salivo di puero, de herbo pistata e velo di meduzo, qui anuncas la konstanta bapto di kozi recente kreata.

Pri la matematiko

da **Leopold LEAU**

*Texto unesme publikigita en PILO n°XXIX, la revu-
edituro di la Parisana Idisti en 1944*

*Pri la Léopold Léau, qua mortis en decembro 1943,
on povas dicar ke lu esis Doktoro pri scienci, ex-
Dekano dil Université Nancy e Honor-Prezidero di
la Uniono por la Linguo Internaciona.*

*Leau esis l'incipianto dil Delegitaro. En lua artiklo
"Historio di la Delegitaro" aparinta en Progreso
numero 91/92 (Okt.-Dec. 1932) e pose editita en
aparta kayero, on lektas :*

*"En 1900 eventis en Paris internaciona expozado.
Meditante uladie pri lo valoroza realigebla okazione
l'aranjo di multa kongresi, me surge atencis la
problemo di helpanta linguo, pri qua me savis
poko... E me skribis broshuro : "Une langue
Universelle est-elle possible ? Appel aux hommes de
science et aux commerçants ; Paris, Gauthiers-
Villars, 1900" (*

*«Ka un linguo universala es posibla? Advoko a la
ciencala homi ed a la komercanti») Kurte, la
konkluzo rezumita es : oportas ke la selekto di
linguo, sive mortinta (Latina) e modernigita, sive
artificiala, facesez da grupo autoritatizita. Por ta
skopo, omna kongreso (o societo) favoroza enuncas
deziro por la L.I. e nominas delegati... Dum ica
tempo me komunikas ta projekto a Couturat, homo
loyal e ferma, spirito just e metodoza, mea
kamarado di la Skolo normala superiora (ilu en la
segmento literaturala ; me, en la ciencala) kun qua
me kordiale, ma til lore rare, relatis. Quik olun il
adoptis..."*

*L'unesma delegiti asemblis su ye la 17esma di
januaro 1901 ed interkonkordis pri la programo dil
Delegitaro. Por klarigar la temo e faciligar la futura
diskuti, li du kompozis la epokifanta "Histoire de la
Langue Universelle" qua aperis en 1903 che
Hachette (Paris) e kompletigis ol en 1907 per "Les
Nouvelles Langues Internationales".*

*On povas dicar ke Leau esis l'unesma idisto, ante
mem la aparo di nia linguo, nam esas lu qua iniciis
la Delegitaro qua selektis Ido.*

*Malgre ke dum multa yari Prof. Leau esis tro
okupata da sua profesional devi, il sempre praktikis
Ido. Il kunlaboris en la nova serio di Progreso ed
acceptis, kun l'eminente filozofa Lalande, la prezideso
dil protekto-komitato di nia XIVesma kongreso
internaciona en Paris (1937).*

****

"To esas certe same kam du e du esas quar"; yen
reflekto quan on audas, adminime Francatre, kom
afirmo ke certema kozo ne povas dubesar. Ol es
fidelajo ad vereso di matematiko.

De quo venas ta sekureso di spirito ? Semblante de
co ke la rezoni matematikal es tote klara e havas kom
apologi kelka donaji konsiderata kom evident e
justifikata da experienco. To es problemo quan me
dezirus explorar kurte, se vu konsentus bonvolante
askoltar me dum kelke instanti.

Matematikisti e filozofi es frati ; ofte mem
matematikisti es filozofieri, o filozofi es
matematikeri ; on konstatas ta fakto de Pythagoras til
Poincaré, juntita intertempe a Descartes e Leibniz.
Naturale kurioza, matematikisti exploris - en singla
domeno - ta donaji qui inkluzas enti ed aksiomi o
postulati. On savas ke, ja de Eukleides ti, qui
koncernas geometrio esis katalogizata sorgeme. Ma
la exploro duris til nun ed on trovas certena
redukturo di la principi en "geometrio rationale" da
Georges-Bruce Halsted. Or, meditinte pri ta temo, on
esis duktita ad separar de donaji experiencala la
totajo di rezoni. Certe existas pomi, piri, buleti, se
dicar ke du pomi e du pomi esas quar pomi, to
posedas signifiko preciza. Ma existas reale en mondo
grani, streki, lagi kun surfaco senmova ; ka punti,
rekti, plani existas ? Anke ka postulato di Eukleides
es rigoroze justa ? Kad oportas do konkluzar ke
geometrio es min certa kam aritmetiko ? La rezoni
ipsa es rigoroza, on darfus do dicar ke, se la nocio
geometriala esus strikte konforma ad realajo, same
anke la propaji quin on deduktas ek oli. Or, se ne,
rezono konservas sua valoro kom rezono. Altravorte,
se ni konocus irga kozi, forsan ne asimilebla ad enti
geometriala reala, qui obedias propozicioni prima
(aksiomi e postu-lati), oli esus anke kunjuntata da
omna konsequi deduktita ek ta propozicioni. Tale
desmetata de sua origini experiencala, teorio
matematikikal aspektas kom sistemo hipotezala-
deduktata, kom majestoza konstrukturo logikoza. Ma
quale aritmologio abstraktala aplilkesas sendistinge
ad pomi, piri, buleti, tale ne interdiktus aplikar
teorio ad irga domeno ta liat en mondo, se ol
komplezus obediar la principi di ca teorio. Pro to
membro dil kongreso di filozofio en Paris, dum
1900, expresis tale kun humoro : "En matematiko on
es sempre certa di to quon on dicas, ma nultempe on
savas pri quo on parolas."

Se ol kompleksus obediar la principii di ca teorio :
 Exemple ; "aritmologio abstrakta ne es aplikebla ad figuri konsiderata kom ensembli di punti"; hike, du figuri e du figuri esas un figuro. - Anke geometrio trovas en mondo modeli nur proxima.
 Kande on es evakuinta ek teorio la objekti konkreta pri qui on povis rezonar, ca teorio relatas generale objekti irga qui obediis olus principii, supozite ke tala objekti existas. Analoge, en granda butikoj di konfrecio, es multa verki inter qui kelki probable tegos homo. Ma, ne es necesi ke objekti uzata kom suportili dil rezoni esez materiala, li povas esar kreaĵi dil imaginado. Kande on negligas la naturo di ta diversa kategorii di objekti posibla, retenante nur la propozicioni prima, qui kunjuntas li, permanas enti matematikala. De longe ja ta koncepti esas klarigat ed agnoskata sen kontesto. En la filozofio-kongreso di Paris di 1900, oli esis objekti di expozi remarkinda. Pri ca temo me deziras memorigar Peano, chefo di ula skolo di cientisti Italiana, qui per specala metodo di analizo disekis teorii matematikala por liberigar enti e propozicioni prima.
 Pose, matematikisti iniciis altra profunde problemoj. La certeso di ula teorio rezidas en la sistemo hipotezala-deduktata. Kun o sen imaji reala en la mondo, quala-maniere existas la enti matematika, ombri e fantomi - forsan - di nulo ? L'uni volas ke on povez konstruktar logike oli de kelki konsentita komence. L'altri scias da nekontredico di la propozicioni prima. Ed lore, quale konstatar la nekontredico ? Ta questioni es ankore ed esos longe diskutata pro ke la solvo dependas de menti opozita. Adminime on darfas afirmar la certeso dil teorio se existus la menti matematikala.
 Nu ! Ta quieteso di matematikisto nun troublesas. Ni vivis fidante ad bona ed olda logiko dil homaro kande, en 1903 (ni notizez la kloko dil katastrofo !) sioro Brouwer, eminenta ciencisto, opiniois ke principo di "triesma posiblaĵo ekkluzata" qua dicas : subjekto S es necese A (atributo) o ne-A, es dubebla. Intensa emoco e granda batalio meze matematikisti e filozofi. Revolucioniistoj lansis kom projektiloj multa e stranja paradoxi quin ortodoxi analizis e dissolvis sagace. En logiko teoriala on supozas ke la subjekto S e, relate ol, l'atributo A es precize definita. Exemple, questionar kad lasta yaro esis bona pri pomi ne havas signifiko preciza. Altravorte, la problemoj : "Kad subjekto S es A" devas admisar neambigua respondo, respondo per "yes" o "no". Ma, to juste es dicar ke la principo dil ekkluzata devas esar aplikebla. Kad yes ? Lore S es A. Kad no ? Lore S es ne A. Aplikebleso dil principo es do karaktero di relato definita precize inter subjekto ed atributo. Ol povas uzesar kom defino di tala preciza relato. Me deziras finigar ca grava komunikoj per amuzanta

paradoxal anekdotoj. Eninsulo vivis giganti subtila e kruela. Pro ke kruela li mortigis omnia stranjero qua abordis ibe ; pro ke subtila li questionis lu pri uloj ; se respondo vera li sakrifikis lu ad idolo di vereso ; se nevera ad idolo di nevereso. Or uldie li questionis ula stranjero plu subtile kam li, tale : qua esos vua destino ? La stranjero respondis :
 «Vi sakrifikos me ad idolo di nevereso.»
 Lore konsilistaro dil giganti diskutesis. "Kad la homo dicis verajo ?" No, nam on mustus sakrifikar lu ad idolo di vereso ; "Kad neverajo ?" no anke, nam on mustus sakrifikar ad idolo di nevereso, e lu dicabus verajo !

Me lasas por vu la plezuro explikar ta enigmatoj !

Se ta formulo es vera

$$\lim_{x \rightarrow 8} \frac{1}{x-8} = \infty$$

ka ca anke?

$$\lim_{x \rightarrow 5} \frac{1}{x-5} = \infty$$

La Repentitino

da **Lenadi Moucina**

Rakonto originale skribita en **Idolinguo**

Audez, bona homi, la trista historio di la Repentitino, qua venabis di la foresti di Germania e fine mortis en la maro, apud la portuo di la nuna La Rochelle /La Roshel/.

Me, modesta ri-skriptanto di ta legendo, habitas ne tre fore di ta loko ube vivis lua lasta yari la bela Mira ye hararo ruga, e me tre bone konocas la klifo de ube elu jetas su en la oceano, nam irga die dum plura yari, me mustis pasar ibe.

Ta loko esis cirkum la yaro 1000, konocata per la nomo "conche putrida", probable pro quo ol esis nur marshi plu o min uzita kom doki por obtenar salo, ma ube la slamo e la moskiti donis karaktero ne sana, do me dicos Idatre : "koncho putrata".

On savas ancor hodie ke en ta marsho, Santa James strandis lua batelo, plu tarde on konstruktis kirko qua havas lua nomo, e on savas ke on konstruktis mueleyo qua funcionis per la forco di la mareo, e ancor doki por kaptar fishi same ti qui existas hodie en la insulo de Re, nur kelka kilometri plu weste, quin la habitanti nomizas "sluzo ye fishi". Ma nur ne multa homi, tre povra, vivis hike, nam ne tre fore esis tre bona prati e foresti.

Do, dum la yaro 1061, popolo vinkita dum milito inter siniori, fugis lua foresti di Germania, marchante vers la westo por trovar nova tero ube lu povus habitar ed kultivar. La sinioro di ta homi, nomizata Grim-Hart en lia linguo, mortis dum batalio e nur lua vidvino, tre bela rug-haroza Miria, duktis li tra la teritorio di la nuna Francia, ma ancor sekita inter plura reji, komti, duki e altra banditi. La Duko di Aquitania, Komto du Poitou /Puetu/, Guilhem VIII, aceptis li.

Pro quo? La historio dicas nulo pri to, ma me opinionas ke lu bezonabis homi por laborar la mala tero en sua landi, quale hodie on aceptas

enmigranti por la ne agreabla taski.

Fakte, la Duko donis a li la yuri de habitar la "koncho putrata", qua dependis di la potentia Komto di Chatelaillon /shatelayo/, di qua la kastelo destruktita kelka yarcenti pose, esis nur 20 km plus sude. La Komto di Chatelaillon EBLE II, e Miria Grim-Hart konkordis pri la yuri de krear en la "koncho putrata" nova vilajo segun la lego kustumala di la °alleu. Hodie, ta vilajo sempre nomizesas Laleu. La Komto prestis pekunio, kambie irga yaro, sive pekunio sive ula nombro de yunulo e yunino ja mariajebla. Ma la siniorino Miria preferis gardar la yuni por rikonquestar lua lando en Germania e pagar la Komto Eble. Ve! la "koncho putrata" ne esis tre richa tero, e se on povis manjar per pesko, on ne povis trovar pekunio por la suprega Komto.

La filio di Miria, Johan, departabis depos kelka yari por trovar che altra siniori, la apogo e la pekunio por rikonquestar la teri di lua patro. Miria ne povis pagar la Komto nur per la laboro di sua popolo, e preferis uzar di la yuro de naufrajo. En ta epoko, un quarimo por la sinioro, un quarimo por la salvanti, e la duimo por la proprietanti di la vari.

Ma mem ta moyeno ne esis suficanta por donar a la Komto la pekunio quan on devis pagar. Lor, la popolo di la "koncho putrata" divenis ne salvanti, ma naufrajeri. La teroroza naufrajeri, qui dum nokto kande la tempesto pluforteskis, kande la venti ululis en la teli lacerita, kande la pluvo falis quale dum la Diluvio, facis granda fairo ne en la salvanta anso, ma sur la klifo ube la bateli venis ruptar su. Lore la teroranta Miria lansas sua karii di milito e la naufrajeri mortigis la marineri kredante esar salvata, e gardis tota vari quin li trovis en la ruptita batelo.

Depos la parto di Johan, quar yari pasabis e la Grim-Hart-ani pagadis a la Komto Eble la pekunio di lia debo. Dum ula nokto tempestoza, la habitanti di ta povra lando vidis bateli qua ne savis quamaniere abordar la portuo, nam la fluanti de aquo esis tre forta inter la kontinento e la insulo de Re. Quik, li facis granda fairo alte la klifo e la bateli venis ruptar su kontre la stoni a la bazo di ta klifo. Miria lansas lua karii di milito e la naufrajeri kuris mortigar la salvita marineri qui eskapabis la tempesto e la naufrajo ipsa. Ta

bateli facis tre richa raptajo, li esis plena de oro e de armi.

Ma kande la unesma lumeti di la auroro permissis tre bone facar la konto di la krimino, on vidis ke to esis la oro e la armi quin Johan adportis por rikonquestar la landi en Germania.

Lor, on audis teroroza krii da Miria qua rikonocis sua filio mortinta. Ma ankore, balde, lua *ultima krii de milito di Grim-Hart, kande, la punti altigata vers la cielo, elu jetis su de la alto di la klifo, ed falis sur la rifi di la bazo ube sua filio mortis da la manuo di lua propra popolo. Tale mortis Miria Grim-Hart segun la legendo.

Tamen altra versiono di la legendo dicas ke elu, per repente, facis konstruktar faro por ke nultempe on naufragigas la bateli, e ke irgadie, per belo vetero o tempesto, elu iradis an la plajo por pregar la pardono da Deo. To es posibla, nam segun diversa teksti, on konocabus elu til la yaro 1082, e on nomizabis elu "La Repentitino", e tale ankore es la nomo di ta mikra portuo ube hodie nula batelo povas abordar. Hodie ankore, multa familii en la regiono havas la nomo Guimard o Grimaud, quan me konjektas povas esar nur desformo de Grim-Hart.

Forsan vu kredas ke la naufrageri ne plu existas hodie. Eroro! Certe yes! E same olim, li esas la chefi di la lando.

Ma li savas raptar la pekunio per moyeno plu efikanta, nam en la loko "La Repentie", la Repentitino, fronte la insulo de Re, komencas la ponto qua per tri kilometri de betono adportas en la insulo la veturi qui venas de la kontinento. E se vu volas enirar la insulo per ta ponto, vu mustas pagar. To ne nomizesas "naufrajo", nur "pagajo". Tamen on ne ocidas vu, nam on preferas ke vu denove ripasas por prenar ankore pekunio en vua poshi.

*

Klara fonto

Ta kansono tre famoza en Franca skribesis dum la XVIIesma yarcento (1601/1700).

A la klara fonteno *Tradicionala kansono franca tradukita aden Idolinguo da Lenadi Moucina.*

A la kla - ra fon - te - no Me pro - me - nin - te - sis

Vi - dis a - quo bel' tan - te ke me men bal - ni - gis

de lon - ge me tun a - mo - ris Nul - temp' tun me o - bli - vos

1.
*A la klara fonteno
Me promenintesis
Vidis aquo bel' tante
Ke me men baltigis*

refreno :
*De longe me tun amoris
Nul-temp' tun me oblivios*

2.
*Sub la querko-folio
Me men sikitigis
Sur la mazima brancho
Naktigalo kantis*

3.
*Kantez ucelo kantez
Tu es gaya kordie
Tua kordio ridas
Ma lo mea ploras*

4.
*Me perdis amoranto
Co me tant' meritis
Pro razo-burjono
Quon refuzis a lu*

5.
*Me volus ke la rozo
Ankor a plantacor
E Pedro amoroza
Gardineron esor*

Sufixo "uaz".

da **Lenadi Moucina**

De longe, me desprizas la sistemo qua uzas Ido por nomizar la lingui.

Me havas du argumenti precipua por to.

Unesme, me ne komprenas pro quo en linguo tante logikoza on kreis ecepto en ta domeno. Es regulo fundamenta ke la substantivi markigesas per la dezinenco "o", or la nomi de lingui esas evidente substantivi, do pro quo uzar la dezinenco "a" qua markigas la adjektiva formi?

Me vidas bone ke on ne volis konfundar la linguo e la populi.

Exemplo : Franca (Francana) pri linguo ed Franco (Francano) pri homo, animalo, planto o altra kozo.

Ma to ne koaktas krear ecepto kontre un regulo precipua di Ido! La renversebleso di la adjektivi e la substantivo impedas tala ecepto : Franco o Francano, povus esar homo, animalo, planto o linguo quale irga kozo.

On arivas a la duesma argumento. La nomi di la habitanti e di la lingui ne esas sat klare definita en Ido. La sufixo "an" ne povas irgetempe uzesar sen konfuzo. On parolas diversa lingui en Franca e mult altra landi. Che me, certe on parolas la Franca, ma anke la Bretona, la Ocitana, la Puetuana (en mea propria regiono, Puetu) o ancor la Korsika en insulo di la Mediteraneo. Ma irga ek ta lingui esas Francana! Ka li esas same la Franca (o Francana segun la nuna oficala ed nesatisfacanta kontra-regulo di Ido)? Certe ne!

Me ne es la unesma Idisto qua desprizas la sistemo por nomizar la populi, e me opinionas quale multa ek ta sam-opinionanti ke la argumento di la difero inter la habitanti e la populi devus esar plu klare expresebla. Hike, se me nur volis propozar solvo pri la nomi di la lingui per la uzo di nova sufixo, fakte me koaktas inkluzar propozo di reformo plu larja.

Pos serchado en la vortaro, me propozus por

klare dicernar inter homo (o altra kozo) e linguo la sufixo "uaz" pri ta lasta domeno.

Pro quo "uaz"?

Nam me ne trovis Ida-vorto qua finas per tala literaro! (forsan me ne sat bone serchis).

Me ne vidis ja altra vorto kam la ne-oficala *patuazo qua uzas kelka Idisti, sen dicerno klara ye la vorto "linguo" ipsa. Ma ta vorto mem pruvas ke « uaz » povas bone dicesar en Ido, e, pluse, lua domeno es linguala mem !

Per mea propozo, on ne plu konfundus la populi e la lingui, ed on ne plu erore uzus adjektivo vice nomo.

Riprenante la antea exemplo :

- la *Francuazo esus la nomo di la linguo ;
- Franca la adjektivo por ulo qua havas karaktero propria relate a Franco : nomo di la popolo (etnio, raso) o di homo Franca ;
- Francano : ulo qua "habitas" en Franca. (Angli o Germani o Arabi povas tre bone esar Francana, quale Ruso povas tre bone habitar en Hispania, do esar Hispanano sen esar Hispano, ma parolar tre bone, ultre Ido, la *Hispanuazo.)

La nociono de raso, *etno, landano, ne esas irgetempe klare dicernebla, me savas lo tre bone, tamen ta nocioni ne esas konfundebla.

Do, me ipsa, vartante eventuala altra bona solvo da la Idistaro, me probos en Gazuyi tala nova sistemo:

- radiko plus regulala dezinenci por la etno, popolo, raso...

- radiko plus la sufixo "an" plus dezinenci por la lokala ento o kozo.

- radiko plus la sufixo "uaz" plus la dezinenci regulala por la linguo.

Ka la sufixi povus uzesar samtempe? Probable yes, nam on facas tale kustume en Ido, to dependus de la senco quan on volus vere donor a

onua paroli. *Francuazo es Belgana linguo, do on povus forsan dicor Belganuazo, nam on parolas Francuazo en Belgia ed altra lingui, quankam me opinionas, en unesma analizo, ke dicor "Belgana lingui" esus plu klara kam glutinor senfine plura sufixi. Tamen to es forsan nur vidar la mondo per okuli di Franco-parolanto, en altra lingui on uzas sen problemi granda fila de afixi.

Fine, por adornar la kuko, se on adoptus la vorto *

*patuazo pri formo lokala di linguo precipua (o dominanta, to dependas de la ideologio quan on uzas en ta aferi), on povus parolor kelk-foye de Belgana Franca-patuazo, o pri mea regiono mem de Puetana Franca-patuazo, o de Puetuazo se on konsideras ol quale linguo equivalanta a Francuazo (to dependas de la ideologio quan on uzas en ta aferi).

GAZUYI N° Marto2011

LIBERA REVU-EDITURO

*I*dolinguo

Redaktero :Lenadi MOUCINA
